

# PHÒNG, CHỐNG RỬA TIỀN: KINH NGHIỆM QUỐC TẾ VÀ BÀI HỌC CHO VIỆT NAM

Nguyễn Văn Tạo\*

## 1. Định nghĩa về rửa tiền

Có nhiều định nghĩa khác nhau về rửa tiền. Theo cách hiểu phổ biến nhất thì rửa tiền là hành động chuyển lợi nhuận thu được từ những hoạt động phạm pháp sang lợi nhuận hợp pháp. Phạm vi rửa tiền do buôn bán ma túy thường được coi là kiếm được rất nhiều lợi nhuận bất hợp pháp. Một số hoạt động khác như buôn lậu vũ khí, buôn lậu những tác phẩm nghệ thuật bị đánh cắp, buôn bán bộ phận cơ thể người, bí mật hạt nhân, vũ khí; và việc sử dụng tiền của những tổ chức khủng bố, bắt cóc tống tiền, những giao dịch tài chính bất hợp pháp để trốn tránh những luật pháp quốc tế.

Còn một thuật ngữ khác có liên quan tới khái niệm rửa tiền, đó là "chuyển trốn tư bản" hay còn gọi là "đào thoát vốn" (capital flight). Đây là vốn được rút một cách cấp tốc khỏi một nước do sự mất lòng tin vào Chính phủ sở tại khi tại nước đó xảy ra những biến động về kinh tế, chính trị. Một khái niệm khác được hiểu là "tiền nóng" - tiền được chuyển từ một địa điểm này đến một địa điểm khác do sự lo ngại về các chính sách của Chính phủ. Trong nhiều trường hợp, rất khó có thể phân biệt tiền hợp pháp và tiền bất hợp pháp. Những bộ phận hợp pháp của "đào thoát vốn" thường là những dòng tiền sau thuế từ một quốc gia này sang một quốc gia khác, và nó thường được ghi vào trong sổ sách và được lưu giữ để báo cáo. Trong khi những bộ phận hợp pháp

này thường được chuyển đi một cách an toàn, công khai thì những bộ phận bất hợp pháp của "đào thoát vốn" thường được che giấu đi.

Ngoài ra, còn một thuật ngữ khác thường liên quan trực tiếp tới ba giai đoạn trên, đó là chuyển tiền lậu (Thuật ngữ tiếng Anh là smurfing - được đặt tên theo những nhân vật hoạt hình là Smurf, người chuyển tiền một cách liên tục để che giấu nguồn gốc và chủ sở hữu của tiền). Các tên chuyển tiền lậu (Smurf) giúp chuyển tiền từ một tổ chức này sang một tổ chức khác, hoặc từ quốc gia này sang quốc gia khác. Hoạt động của các tên chuyển tiền lậu thường được điều hành bởi tên đầu nậu chuyển tiền lậu (papa smurf), người trực tiếp chỉ đạo các smurf gửi tiền thu được từ buôn bán ma túy tại nhiều các ngân hàng với số lượng nhỏ hơn số lượng tối thiểu mà các tổ chức tín dụng được yêu cầu phải báo cáo.

Hoạt động rửa tiền thường được thực hiện tại các địa điểm chưa có luật bí mật ngân hàng, có những quy định về tài chính, luật pháp lỏng lẻo và các quan chức, nhân viên các tổ chức tín dụng dễ bị mua chuộc. Tuy nhiên, hoạt động rửa tiền xảy ra tại tất cả các nơi trên thế giới, bao gồm cả Mỹ và Anh, nơi có luật phòng, chống rửa tiền nghiêm ngặt nhất.

\* Nguyễn Văn Tạo, Chuyên gia kinh tế, nguyên cán bộ Ngân hàng Nhà nước Việt Nam.

## 2. Luật phòng, chống rửa tiền trên thế giới

### 2.1 Luật phòng, chống rửa tiền tại Mỹ

Mỹ là nước có hệ thống luật pháp về phòng, chống rửa tiền toàn diện và nghiêm khắc nhất trên thế giới mà tất cả các định chế tài chính và nhân viên đều phải tuân theo. Một trong những đạo luật quan trọng nhất liên quan đến phòng, chống rửa tiền là Luật Bí mật ngân hàng (BSA) năm 1970 và những quy định dưới Luật này. Mục đích của BSA là tạo ra một khung pháp lý cho việc điều tra tội phạm rửa tiền, trốn thuế... bằng cách yêu cầu các tổ chức tài chính phải lưu giữ những chứng từ liên quan đến giao dịch trên 10.000 USD. Sau đó, luật này được sửa đổi cho phép Chính phủ và các cơ quan chức năng có thể hạ thấp mức chuẩn 10.000 USD trong các cuộc điều tra.

Một số luật quan trọng khác trong việc phòng, chống rửa tiền tại Mỹ gồm Luật Quản lý toàn diện tội phạm năm 1984, Luật Quản lý rửa tiền năm 1986, Luật Chống sử dụng ma túy năm 1988, Luật Chống rửa tiền Annunzio-Wylie năm 1992. Những luật và quy định về phòng, chống rửa tiền tại Mỹ luôn được bổ sung, điều chỉnh cho phù hợp với những thay đổi của tội phạm rửa tiền.

Luật Chống rửa tiền quy định nghĩa vụ của tất cả các đối tượng, từ các cá nhân đến các tổ chức khi phát hiện có sự tham gia vào bất kỳ hoạt động rửa tiền nào và là căn cứ để tịch thu, sung quỹ tiền và tài sản liên quan đến hoạt động rửa tiền. Việc không tuân thủ những quy tắc và luật lệ liên quan đến hoạt động phòng, chống rửa tiền của các nhân viên của các tổ chức tín dụng có thể bị phạt dân sự và hình sự. Về mặt dân sự, nhân viên ngân hàng có thể bị phạt tới 100.000 USD cho việc cố tình vi phạm những quy định về báo cáo và lưu giữ chứng từ của BSA. Về

mặt hình sự, người vi phạm có thể bị phạt tiền tới 250.000 USD, 5 năm tù hoặc cả hai.

Một trong những vụ sớm nhất và nổi tiếng nhất liên quan đến việc ngân hàng bị phạt do vi phạm các quy định và luật lệ liên quan đến hoạt động rửa tiền tại Mỹ là trường hợp Ngân hàng Boston. Mặc dù đã được yêu cầu phải tuân thủ chặt chẽ hơn trong việc lưu giữ các chứng từ giao dịch vào năm 1980, song Ngân hàng Boston vẫn tiếp tục giao dịch với các ngân hàng nước ngoài, bao gồm cả các ngân hàng đại lý của nó mà không hề lưu giữ hồ sơ chứng từ đến tận năm 1984. Nghiêm trọng hơn, các chi nhánh của Ngân hàng Boston đã tiếp tục thực hiện những giao dịch với những tội phạm nổi tiếng qua nhiều năm. Những nhân vật này đã thực hiện những phi vụ kinh doanh bất động sản, nhưng nhân viên của Ngân hàng Boston đã không báo cáo và lưu giữ chứng từ của những giao dịch này mặc dù chúng không được loại trừ theo các quy định và luật lệ về tài chính. Đến năm 1985, Ngân hàng Boston mới thực hiện đúng các yêu cầu về phòng, chống rửa tiền theo các quy định, luật lệ nên cuối cùng đã bị kết án và bị phạt 500.000 USD.

### 2.2 Luật phòng, chống rửa tiền tại Anh

Tại Anh, các định chế tài chính cũng hoạt động theo những quy định về phòng, chống rửa tiền tương tự như tại Mỹ. Tháng 12/1990, nước Anh ban hành một loạt văn bản hướng dẫn các ngân hàng trong việc phát hiện và chấm dứt các hoạt động rửa tiền, trong đó, tập trung chủ yếu vào các nhiệm vụ của ngân hàng trong việc cảnh báo cho các cơ quan quyền lực những hoạt động và giao dịch đáng ngờ. Các hướng dẫn này được xây dựng bởi Ngân hàng Trung ương Anh và các ngân hàng thương mại với sự phối hợp, tham gia của Cơ quan tình báo quốc gia, hải quan, cảnh sát. Theo đó, ngân

hàng phải đích thân nhận dạng tất cả các khách hàng bằng mọi cách có thể, kể cả bằng cách gặp mặt trực tiếp. Hướng dẫn cũng chỉ rõ các cách thức xác nhận thông tin cá nhân, trong đó hộ chiếu là hình thức được ưu tiên, ngoài ra các hình thức khác cũng được chấp nhận như thẻ nhân viên, bằng lái xe... Hơn nữa, các ngân hàng phải lưu giữ tất cả các chứng từ giao dịch trong 6 năm để phục vụ điều tra.

Cũng giống như tại Mỹ, việc không tuân theo những hướng dẫn và các luật, quy định sẽ dẫn tới những trách nhiệm pháp lý. Những trách nhiệm pháp lý dân sự có thể nảy sinh nếu vi phạm những quy định về sự bảo mật của khách hàng. Hướng dẫn tại Anh chỉ ra rằng các nhân viên của các định chế tài chính phải hợp tác một cách toàn diện với các cơ quan pháp luật và phải thông báo trước cho các cơ quan này các giao dịch đáng ngờ. Trong khi các ngân hàng là chủ thể chính, các tổ chức tài chính khác như công ty bảo hiểm, tổ chức môi giới cũng phải thực hiện những hướng dẫn này.

Những quy định, luật lệ khác liên quan đến phòng, chống rửa tiền tại Anh bao gồm Luật Chống buôn bán ma túy năm 1986, Luật Phòng, chống khủng bố năm 1987, Luật Hình sự (Hợp tác quốc tế) năm 1990 và Luật hình sự năm 1993. Bộ luật đầu tiên cho phép cảnh sát có quyền điều tra những tài sản đáng ngờ có liên quan đến ma túy, phong toả chúng và khi có chứng cứ sẽ tịch thu những tài sản này. Luật Phòng, Chống khủng bố năm 1987 quy định sẽ kết tội những người sử dụng hoặc sở hữu quỹ khủng bố. Luật Hình sự năm 1990 cho phép kết tội những người che giấu, biến thủ, chuyển nhượng hoặc vận chuyển những tài sản hoặc giúp đỡ người khác làm việc đó khi biết hoặc nghi ngờ những tài sản do phạm tội buôn bán ma túy mà có. Luật Hình sự năm 1993 mở rộng quyền lực của toà án trong việc kết tội rửa tiền như một

tội phạm hình sự.

Hệ thống pháp lý ngân hàng và các hướng dẫn thực hành giám sát của Cộng đồng châu Âu, yêu cầu tất cả các nhân viên ngân hàng đều phải nhận biết khách hàng của họ; đồng thời cải thiện hệ thống lưu giữ chứng từ, ngăn chặn kịp thời những hành động đáng ngờ và tập huấn các nhân viên để họ tuân theo các luật lệ ngân hàng một cách chủ động và có thể nhận biết, báo cáo các hành động rửa tiền.

### ***2.3 Khung pháp lý về phòng, chống rửa tiền tại một số nước khác***

Nước Úc cũng thực hiện hệ thống báo cáo giao dịch tiền tệ tương tự như tại Mỹ. Bất kỳ một giao dịch tiền tệ nào tương đương hoặc lớn hơn 10.000 USD đều phải báo cáo. Những dữ liệu này sau đó được truyền tự động tới Cơ quan báo cáo giao dịch tiền tệ.

Tại Nhật Bản, các ngân hàng được yêu cầu phải báo cáo tất cả các giao dịch tiền tệ trong nước vượt quá 30 triệu Yên và các giao dịch tiền tệ quốc tế vượt quá 5 triệu Yên. Hơn nữa, trong trường hợp liên quan đến ma túy, toà án có thể kết án ngân hàng và các tổ chức tín dụng về tội rửa tiền.

Các nước trong khu vực như Xingapo, Thái Lan, Myanma, Indônêxia, Philippin đều có các văn bản pháp quy về chống rửa tiền với những phạm vi và mức độ khác nhau. Các nước này cũng đã thành lập những cơ quan chuyên trách riêng xử lý vấn đề liên quan đến phòng, chống rửa tiền (như AMLO hay AMLC). Các cơ quan này có chức năng chủ yếu là thu thập và xử lý thông tin liên quan đến tài sản liên quan đến buôn bán ma túy và rửa tiền.

### ***2.4 Một số thủ đoạn rửa tiền của bọn tội phạm***

Theo tổng kết của Ngân hàng Thế giới (WB) và Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), hoạt động rửa tiền phổ biến trên thế giới

thường tiến hành theo 3 bước chính:

- Giai đoạn đầu tiên, các đối tượng sẽ gửi tiền phi pháp vào các định chế tài chính. Thủ đoạn phổ biến để tránh bị phát hiện là thực hiện đầu tư phân tán bằng cách chia các khoản "tiền bẩn" thành nhiều khoản tiền nhỏ dưới mức quy định.

- Giai đoạn tiếp theo, tiền được chuyển từ định chế tài chính này sang định chế tài chính khác để che giấu nguồn gốc và chủ sở hữu của tiền. Thực chất đây là quy trình tạo ra một chuỗi các giao dịch nhằm mục đích che đậy các nguồn tiền từ các hoạt động phi pháp và làm cho chúng ngày càng xa nguồn gốc ban đầu.

- Giai đoạn cuối là "gột rửa" số tiền đó bằng cách đầu tư vào hoạt động kinh doanh hợp pháp.

Để thực hiện trót lọt quá trình này, theo ông Kevin Whelan, chuyên gia tài chính Cơ quan Phát triển Quốc tế Mỹ (USAID), đối tượng rửa tiền thường chuyển tiền đan xen với các nguồn tiền hợp pháp và chuyển qua lại giữa các hoạt động kinh doanh bằng nhiều tài khoản khác nhau, hoặc giữa tài khoản trong nước với tài khoản nước ngoài. Những giao dịch đáng ngờ, có dấu hiệu rửa tiền sẽ có các biểu hiện như: đột ngột chuyển tiền với số lượng lớn, thường xuyên chuyển tiền ra nước ngoài, tiền gửi đến người nhận không có quan hệ cá nhân, thực hiện chuyển tiền tại nhiều chi nhánh ngân hàng ở các tỉnh biên giới... Các chuyên gia tài chính đánh giá, ngân hàng thường được chọn lựa không những vì khả năng của chúng có thể giao dịch với các khoản tiền rất lớn, mà còn vì một khi đồng tiền lọt được vào tài khoản của ngân hàng, sẽ nhanh chóng được công nhận như một khoản tiền sạch, từ đó có thể thực hiện được ngay các lệnh thanh toán với số lượng lớn, mà không gây ra bất cứ một sự nghi ngờ gì về tính hợp pháp của

chúng.<sup>1</sup> Hoạt động chuyển tiền giữa các ngân hàng có thể không thuộc phạm vi báo cáo nghi vấn rửa tiền, do vậy các nhân viên ngân hàng bị mua chuộc tạo điều kiện dễ dàng hơn để che đậy việc chuyển những khoản tiền lớn bất hợp pháp giữa các tài khoản với nhau. Ngân hàng Thụy Sĩ được xem là thiên đường của tội phạm rửa tiền vì ở đây có chất lượng dịch vụ tốt và nổi tiếng về nguyên tắc tôn trọng bí mật khách hàng.

Trong lĩnh vực đầu tư, số tiền bất hợp pháp thường được đầu tư vào các lĩnh vực nhà hàng, sòng bạc, sàn nhảy, khu du lịch... và thậm chí là công ty "ma". Sau đó, các đối tượng rửa tiền sẽ báo cáo lợi nhuận qua các hóa đơn chứng từ khống, từ đó "tiền bẩn" nghiêm nhiên trở thành đồng tiền hợp pháp có được do công sức lao động.

Theo tổng kết của Cơ quan Đặc nhiệm tài chính quốc tế (FATF), những năm gần đây, xu hướng rửa tiền qua mạng Internet có xu hướng tăng nhanh. Tội phạm mạng có khá nhiều mảnh khé để rửa tiền hoặc tẩu tán "chiến lợi phẩm" trên Internet. FATF cho biết, các dịch vụ thanh toán trực tuyến, như PayPal (Mỹ) hay Neteller (Anh) thực sự rất có ích với những ai muốn mua bán qua Internet, nhưng thông qua mạng Internet, các giao dịch này có điểm yếu là để lộ thông tin tài chính của những người tham gia.

### **3. Phòng, chống rửa tiền ở Việt Nam**

#### **3.1 Tình hình rửa tiền ở Việt Nam thời gian qua**

Theo Cục Phòng chống rửa tiền thuộc NHNN ở Việt Nam, khó có thể thống kê chính xác thời điểm hành vi rửa tiền xuất hiện, tuy vậy, có những dấu hiệu cho thấy, các nhóm tội phạm quốc tế đã nhắm đến Việt Nam để thực hiện hành vi rửa tiền.

Lực lượng Cảnh sát Quốc tế Interpol

cũng đưa ra cảnh báo, trong những năm qua, đã có những dấu hiệu rửa tiền thông qua việc chuyển tiền có nguồn gốc bất hợp pháp từ nước ngoài vào Việt Nam. Đặc biệt, một số đối tượng, băng nhóm tội phạm người gốc Phi vào Việt Nam sử dụng giấy tờ giả mở tài khoản tại các ngân hàng thương mại để đồng bọn ở nước ngoài chuyển tiền vào, sau đó rút hết tiền trong các tài khoản này. Điển hình là vụ việc xuyên quốc gia đã được Công an Đà Nẵng phát hiện vào tháng 10/2008, bắt được thủ phạm là Baggio Carlitos Linska, quốc tịch Môđambich khi tên này đến chi nhánh một ngân hàng thương mại tại Đà Nẵng mở cùng lúc 2 tài khoản. Ngay sau khi mở được tài khoản, lập tức có hơn 4,1 tỷ đồng được chuyển vào. Điều đáng nghi ngờ là, đối tượng này tức tốc làm thủ tục để rút tiền. Nhận thấy giao dịch bất thường, cơ quan điều tra đã vào cuộc và xác minh số tiền trên là khoản tiền bọn tội phạm đánh cắp từ một tài khoản nước ngoài. Sau đó chuyển vào Việt Nam qua hai chi nhánh ngân hàng thương mại tại Đà Nẵng và Bà Rịa-Vũng Tàu.

Các chuyên gia của Cục Cảnh sát điều tra tội phạm về kinh tế và quản lý chức vụ (Bộ Công an) cũng cho rằng, việc rửa tiền qua chứng khoán là việc rất dễ dàng, do đặc thù của chứng khoán là mọi người đều có quyền mua đi bán lại cổ phiếu và tái đầu tư trong khi giá cổ phiếu lại lên xuống thất thường. Rửa tiền qua đánh bạc chính là phương pháp rửa tiền nhanh nhất, như trong một số vụ án thời gian qua đã bị phanh phui. Vụ việc điều tra trùm cá độ bóng đá Ngô Tiến Dũng (tức Lai Thành Hữu, Dũng "Kiều") cho thấy, mảnh khoé của tội phạm rửa tiền là dùng "tiền bẩn" mở tài khoản ở ngân hàng, sau đó chúng sẽ dùng số tiền đó rót vào những trận cá độ bóng đá trên mạng. Nếu thắng, tiền thưởng sẽ được thanh toán vào một tài khoản hợp pháp khác

### **3.2 Sự cần thiết phải có luật pháp về chống rửa tiền ở Việt Nam**

Thực hiện Nghị quyết Đại hội Đảng lần thứ 6 năm 1986 về việc chuyển đổi nền kinh tế nước ta từ kế hoạch hóa tập trung, bao cấp sang kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa, từ năm 1990 đến nay nền kinh tế nước ta ngày càng hòa nhập sâu và rộng với kinh tế thế giới. Theo nhận định của Cơ quan Phòng, Chống ma túy và tội phạm Liên Hợp Quốc (UNODC), Việt Nam dễ bị tội phạm rửa tiền tìm đến do nền kinh tế sử dụng nhiều tiền mặt, cùng với hoạt động thương mại và đầu tư ngày càng gia tăng. Cơ quan này cảnh báo, nếu không có biện pháp nhanh và hiệu quả để đối phó với rửa tiền thì tội phạm và tham nhũng sẽ gia tăng, sự vận hành hợp pháp của lĩnh vực tài chính tại Việt Nam sẽ bị ảnh hưởng.

Để phù hợp thông lệ quốc tế về phòng chống rửa tiền, lành mạnh và minh bạch hóa các giao dịch về tài chính trong nước và quốc tế, ngày 7 tháng 6 năm 2005 Chính phủ ban hành Nghị định số 74/2005/NĐ-CP về phòng, chống rửa tiền, Theo định nghĩa tại khoản 1, điều 3 là "Rửa tiền là hành vi của cá nhân, tổ chức tìm cách hợp pháp hoá tiền, tài sản do phạm tội mà có thông qua các hoạt động cụ thể sau đây:

a) Tham gia trực tiếp hoặc gián tiếp vào một giao dịch liên quan đến tiền, tài sản do phạm tội mà có;

b) Thu nhận, chiếm giữ, chuyển dịch, chuyển đổi, chuyển nhượng, vận chuyển, sử dụng, vận chuyển qua biên giới tiền, tài sản do phạm tội mà có;

c) Đầu tư vào một dự án, một công trình, góp vốn vào một doanh nghiệp hoặc tìm cách che đậy, ngụy trang hoặc cản trở việc xác minh nguồn gốc, bản chất thật sự hoặc vị trí, quá trình di chuyển hoặc quyền sở hữu đối với tiền,

tài sản do phạm tội mà có".

Gần đây, Ngân hàng Nhà nước (NHNN) đã ban hành Thông tư số 22/2009/TT-NHNN hướng dẫn thực hiện các biện pháp phòng, chống rửa tiền, cụ thể hóa các quy định của Nghị định trên.

Ngân hàng Nhà nước đã thành lập Trung tâm Thông tin phòng, chống rửa tiền trực thuộc NHNN nay là Cục Phòng chống rửa tiền thuộc Cơ quan Giám sát và Thanh tra NHNN. Đến nay, cơ quan này đã có nhiều hoạt động theo chức năng của mình như:

- Tổ chức bộ máy để thu thập, phân tích thông tin báo cáo của các tổ chức tín dụng và tổ chức khác theo quy định của Nghị định.

- Làm đầu mối phối hợp với Bộ Công an, các ngành như Tổng cục Thuế, Hải quan, Ủy ban chứng khoán ...

- Tổ chức lễ ký kết giữa NHNN với Cục cảnh sát điều tra tội phạm kinh tế C 15, Văn phòng Interpol Việt Nam (ngày 10/12/2008), đã được cụ thể hóa bằng "Quy chế phối hợp trao đổi thông tin về phòng, chống rửa tiền"

- Tham gia nhiều hoạt động khác như hợp tác quốc tế về phòng chống rửa tiền với Malaisia hoặc tổ chức khoá học về của Chương trình hỗ trợ kỹ thuật và đào tạo ASEAN - Mỹ (USAID) cho các chuyên gia phòng chống rửa tiền của Việt Nam.

- Tổ chức tập huấn về phòng chống rửa tiền cho các định chế tài chính, tổ chức tiếp nhận các báo cáo các theo mức giá trị giao dịch theo quy định tại Điều 9 và các giao dịch đáng ngờ theo điều 10 Nghị định số 74 của các định chế tài chính liên quan đến phòng chống rửa tiền.

### **3.3 Một số vấn đề đặt ra**

Tuy đã có những nỗ lực, song nhìn chung, công tác và khung pháp lý về phòng chống rửa tiền vẫn còn không ít vấn đề cần quan tâm, xử lý hữu hiệu.

Nhìn chung, Việt Nam vẫn còn thiếu một khung pháp luật đầy đủ và một cơ chế kiểm soát đồng bộ và hiệu quả. Hiện nay, các qui định về chống tội phạm rửa tiền được qui định rải rác tại các văn bản khác nhau; đến nay chưa có một khái niệm thống nhất về hành vi rửa tiền; các thiết chế có chức năng đấu tranh chống loại tội phạm này lại chưa có một cơ chế hợp tác và phối hợp hiệu quả và chuyên trách.

Việc thiếu vắng một đạo luật về phòng chống rửa tiền ngoài việc giảm hiệu quả và hiệu lực công tác phòng chống rửa tiền còn gây khó khăn cho các định chế tài chính Việt Nam trong quá trình hội nhập tài chính quốc tế. Chẳng hạn, gần đây, có đến ba ngân hàng thương mại hàng đầu của Việt Nam là Ngân hàng Ngoại thương Việt Nam, Ngân hàng Đầu tư và phát triển và Ngân hàng Thương mại cổ phần Á Châu đã bị từ chối khi xin lập Văn phòng đại diện tại Hoa Kỳ với nguyên nhân duy nhất là do Việt Nam chưa có Luật về Chống rửa tiền.

Tuy nhiên, cũng cần lưu ý là hiệu quả và hiệu lực của các quy định pháp quy về phòng chống rửa tiền chưa cao do nền kinh tế Việt Nam vẫn được coi là nền kinh tế tiền mặt (kể cả ngoại tệ lẫn đồng ngoại tệ, nhất là đồng USD), với nhiều giao dịch với giá trị thanh toán rất lớn cũng được thực hiện bằng tiền mặt và nhiều khi là phi chính thức. Chính vì vậy, mặc dù Nghị định về Phòng, Chống rửa tiền được Chính phủ đã quy định rõ các định chế tài chính phải báo cáo những giao dịch đáng ngờ và giao dịch bằng tiền mặt hoặc bằng ngoại tệ, vàng có tổng giá trị từ 200 triệu đồng trở lên, hay các giao dịch gửi tiết kiệm từ 500 triệu đồng trở lên song đến nay vẫn chưa xác định được trường hợp rửa tiền mà mới chỉ xác định được khoảng 20 giao dịch đáng ngờ, có dấu hiệu rửa tiền.

#### 4. Một vài kiến nghị chính sách

Các văn bản quy phạm pháp luật về phòng chống rửa tiền của Việt Nam hiện đang được xây dựng dựa trên kinh nghiệm quốc tế, tuy nhiên, những chuyển động của dòng tiền vào, ra và trong nền kinh tế Việt Nam có những đặc thù khác. Vì vậy, cần nghiên cứu chuyên sâu các đặc thù của nền kinh tế, luật pháp, các tập quán giao dịch của tổ chức và người dân nhằm "Việt Nam hoá" cho phù hợp nhằm đạt hiệu quả cao hơn.

Xây dựng Luật Phòng, Chống rửa tiền thay thế Nghị định 74; tập hợp, thống nhất các quy định về phòng chống rửa tiền ở các văn bản quy phạm pháp luật khác; quy định rõ ràng trách nhiệm, cơ chế hợp tác và phối hợp hiệu quả và chuyên trách của các tổ chức có liên quan.

Cần xây dựng và ban hành các văn bản pháp luật có liên quan đến thanh toán như: Luật Giao dịch bằng tiền mặt trong nền kinh tế thay cho Nghị định số 64/CP ngày 20/9/2001 và các hoạt động liên quan đến thanh toán như Luật Séc; Luật Hối phiếu thay cho Luật Các công cụ chuyển nhượng nhằm giảm thiểu các giao dịch bằng tiền mặt trong nền kinh tế.

Tăng cường phối hợp giữa các cơ quan nhà nước có liên quan. Thực tiễn cho thấy, trong lĩnh vực phòng, chống rửa tiền cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa các bộ, ngành có liên quan như NHNN, Bộ Công an, Bộ Tài chính, Bộ Công thương, Bộ Tư pháp, Bộ Xây dựng ...trong việc hướng dẫn, kiểm tra chấp hành các biện pháp phòng chống rửa tiền của các tổ

chức thuộc thẩm quyền quản lý .

Tóm lại, phòng, chống rửa tiền là một công việc hết sức phức tạp và lâu dài, đòi hỏi sự quyết tâm chính trị, sự phối hợp chặt chẽ giữa các cơ quan, tổ chức có liên quan, nâng cao tinh thần trách nhiệm, đạo đức trong khi thi hành công vụ, nhằm phát hiện, ngăn chặn và xử lý kịp thời các vụ việc có liên quan đến rửa tiền và tài trợ khủng bố, qua đó, đóng góp cho nền kinh tế phát triển ổn định, bảo vệ an ninh kinh tế và chủ quyền quốc gia./.

<sup>1</sup> Trong khoá học về của Chương trình hỗ trợ kỹ thuật và đào tạo ASEAN - Mỹ (USAID) cho các chuyên gia phòng chống tiền giả của Việt Nam tổ chức tại Hà Nội, ông David Meisner, chuyên gia Cục Kiểm soát tài chính (Bộ Tài chính Mỹ), đã "phác hoạ" việc rửa tiền qua thương mại quốc tế bằng cách khai tăng hoặc giảm giá trị hàng hóa. Ông David Meisner lấy ví dụ: giả sử công ty A (nhà xuất khẩu) bán 1 triệu con ốc vít với giá 2 USD/con cho công ty B (nhà nhập khẩu), nhưng công ty A khai báo đơn giá chỉ 1 USD/con ốc vít. Công ty B thanh toán tiền mua hàng 1 triệu USD, sau đó bán 1 triệu con ốc vít ra thị trường thu về 2 triệu USD. Qua việc khai giảm giá trị hàng hóa và ngược lại, 2 công ty A và B đều rửa sạch 1 triệu USD. Một "chiêu thức" khác là, đối tượng rửa tiền có thể gửi hàng nhiều hơn hoặc ít đi so với khai báo. Ví dụ, công ty A bán cho công ty B 1 triệu con ốc vít với giá 2 USD/con ốc vít, nhưng gửi tăng lên 1,5 triệu con. Công ty B chỉ trả tiền mua 1 triệu con ốc vít là 2 triệu USD, rồi bán 1,5 triệu con ốc vít ra thị trường, thu về 3 triệu USD. Số tiền chênh lệch 1 triệu USD đã được hai bên hợp pháp hóa. Với tình huống ngược lại, công ty A và B cũng hợp pháp hóa được 1 triệu USD.

#### TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Báo cáo thường niên năm 2008 của Ngân hàng Nhà nước; Trang chủ của Ngân hàng Nhà nước <http://sbv.gov.vn>; Báo Tuổi trẻ; VnExpress.